

NÉPRAJZI HÍREK

A MAGYAR NÉPRAJZI TÁRSASÁG TÁJÉKOZTATÓJA

III. ÉVFOLYAM 1–2. SZÁM

BUDAPEST 1974.

A szám munkatársai: Attányi Károlyné (A. Kné), Barabás Jenő (B. J.), D. Kovács Mária (D. K. M.: Paris, Franciaország), Égető Melinda (É. M.), Hofer Tamás (H. T.), Kecskés Péter (K. P.), Kocsis Gyula (K. Gy.), Magyar Róza (M. R.), Molnár Balázs (M. B.), Rassy Tibor (R. T.), Sándor István (S. I.), Szentmártoni Zoltán (Sz. Z.), Szilágyi Miklós (Sz. M.), Veres Péter (V. P.), Voigt Vilmos (V. V.).

Szerkesztő: Kecskés Péter

Szerkesztőségi cím: 1087 Budapest, Könyves Kálmán körút 40.

Szerkesztőségi titkár: Anka Mária

Kiadja a Magyar Néprajzi Társaság

Kézirat gyanánt

TÁRSASÁGI HÍREK

A Magyar Néprajzi Társaság új tagjai

Ács László – Szombathely; Attalai Gábor – Bp.; Balogh László, ifj. – Bp.; Bottyán János – Bp.; Csapó Zoltán – Bp.; Cservenka Ferenc – Bp.; Csoóri Sándor, ifj. – Bp.; Erdőhalmi Gábor – Bp.; Göbel Gabriella – Bp.; Grín Igor – Szarvas; Hidasi János – Bp.; Horváth Győző – Farád; Kelemen András – Bp.; Korompay Gáborné – Debrecen; Matolay Magdolna – Bp.; Molnár Ferenc – Debrecen; Mözsi-Szabó István – Fót; Nehéz-Posony Istvánné – Bp.; Nemes Tamás – Bp.; Pálffy Gyula – Fót; Papp Péter – Bp.; Pető Ildikó – Bp.; Petróczy Gyula – Karancskeszi; Réthei-Prikkel Lajos – Szentendre; Solymár Imre – Bonyhád; Szabó Gábor Mihály – Bp.; Szabó József – Bük; Szántó József – Albertirsa; Szász G. Gerő – Bp.; Szenes Zsuzsa – Bp.; Tábori György – Békéscsaba; Török Klára – Bp.; Vanek Lászlóné – Bp.; Vargyas Gábor – Bp.; Vasváry Arturné – Bp.; Vidó Ildikó – Bp.

Külföldi állampolgárok: Fülöp Ilona – Csehszlovákia; Veronika Gervers – Kanada; Székely László – Románia.

A Magyar Néprajzi Társaság rendes tagjainak száma a Társaság választmányának 1974. februári ülése után 631 fő.

A Magyar Néprajzi Társaság rendezvényei
(1973. október — 1974. április)

Október 10-én a Folklór Szakosztály rendezésében **Földesné, Györgyi Erzsébet** „A tojáshímzés díszítménykincse” c. a tojásfestés díszítményrendszerezési és értelmezési kérdéseiről számolt be. E témával benyújtott doktori disszertációjában foglalkozik részletesen. Az előadáson résztvevők száma 52 fő volt.

Az Anyagi Kultúra Szakosztály első őszi ülésén **Balassa Iván** „Makkoltatás Északkelet-Magyarországon a XVI–XIX. században” c. előadása hangzott el 25 főnyi hallgatóság előtt.

Október 24-én plenáris tudománytörténeti ülést rendezett Társaságunk. **Ortutay Gyula** elnöki megnyitója után megemlékezett a 150 éve született jeles folkloristáról, **Ipolyi Arnoldról**. Ezután **Reguly Antal** hazai néprajzi kutatásairól **Selmeczi Kovács Attila**, „**Hunfalvy Pál** fordulata a magyar etnográfia felé” címmel **Zsigmond Gábor** tartotta meg referátumát. Az ülésen 55 tagtársunk vett részt.

Az Önkéntes Gyűjtő Szakosztály és a Hazafias Népfront Honismereti Bizottságának együttes ülésére október 31-én került sor. **Szenti Tibor** a hódmezővásárhelyi tanyákról és tanyai életmódról tartott előadást. A rendezvényen mintegy 50 főnyi hallgatóság vett részt.

November 14-én a Folklór Szakosztály felolvasó ülésén **Küllős Imola** számolt be a szovjet számítógépes folklórarchívumok munkájáról. Felkért hozzászóló **Szemerkenyi Ágnes** volt.

November 19-én zajlott le a Néprajzi Múzeum Szakkörének és a Néprajzi Társaságnak közösen rendezett vitaülése „A népművészet interpretálása” címmel. Hozzászólók voltak: **Csilléry Klára**, **Hofer Tamás**, **Kovács Péter**, **Marosi Ernő**, **Mojzer Miklós** és **Török Gyöngyi**.

Húsz főnyi hallgatóság előtt tartott vetített képes előadást **Dankó Imre** a norvég múzeumokról november 21-én az Anyagi Kultúra Szakosztály ülésén.

Társaságunk Nemzetiségi Szakbizottsága november 26-án rendezte első felolvasó ülését. **Eperjesi Ernő** tartott előadást „**Hiedelmek, szokások a Mura menti egyes lakosságú falvakban**” címmel.

November 28-án plenáris ülés volt több mint hatvan résztvevővel, beszámolók hangzottak el az Antropológiai és Etnológiai Tudományok IX. Nemzetközi Kongresszusáról (Chicago, 1973. szeptember 1–8). **Ortutay Gyula** elnöki megnyitója után ismertette a magyar delegáció kongresszuson végzett munkáját. A folkloristák előkonferenciájáról **Dömötör Tekla** számolt be. **Boglár Lajos** a vizuális antropológia, **Sárkány Mihály** pedig a szociális antropológia, kongresszuson szereplő kérdéseit taglalta. **Hofer Tamás** „**Egy fajta, sok kultúra**” — kísérlet az antropológiai tudományok felelősségének és feladatainak meghatározására c. tartott referátumot.

December 8-án a temetők és fejfák néprajzi kutatásáról tartott együttes tanácskozást az Önkéntes Gyűjtő Szakosztály a Hazafias Népfront Honismeret Bizottságával. **Morvay Péter** megnyitója után a tudományos intézmények képviselői számoltak be sírjelkutatásról: **Zentai Tünde** (Szabadtéri Néprajzi Múzeum anyagáról), **Csalog Zsolt** (a Magyar Néprajzi Atlasz munkálatairól), **Mándoki László** (a Baranya Megyei Néprajzi Atlasz és a pécsi Janus Pannonius Múzeum országos fejfaarchívumáról). Ezután **Páska Csaba** a fejfagyűjtés kérdőívét mutatta be az ócsai próbagyűjtés tapasztalatai alapján. Az ötven főnyi hallgatóság végül a különböző helyeken végzett terepmunka tapasztalataival ismerkedhetett meg.

December 12-én a Folklór Szakosztály felolvasó ülésén **Nagy Ilona** tartotta meg beszámolóját ausztriai tanulmányútjáról. A tanulmányútra **Ortutay Gyula Herder-díja** révén kerülhetett sor.

A Nemzetiségi Szakbizottság december 19-én **Hajdú Erzsébet** előadásával ülésezett. Az előadó „Szőlőművelés Zsámbékon és a nyugat-magyarországi németeknél” c. ismertette kutatásának nyelvészeti és néprajzi eredményeit a 35 főnyi hallgatóság előtt.

1974. január 9-én a Folklór Szakosztály ülésén **Schram Ferenc** „A Maleus Maleficarum és a magyar boszorkányhit” címmel tartott előadást.

Gunda Béla „Domesztikáció az észak-amerikai indiánoknál” c. előadását 30 főnyi érdeklődő hallgatta meg. A felolvasó ülést az Anyagi Kultúra Szakosztály január 16-án rendezte meg.

A Nemzetiségi Szakbizottság január 23-i ülésén **Balassa Iván** tartott előadást „A tokajhegyaljai német telepek története és élete” címmel. A résztvevők száma kb. ötven fő volt.

Február 7-én a Néprajzi Társaság a TIT budapesti Néprajzi Szakosztályával közösen rendezett ülésén **Herbert Schwedt**, mainzi professzor „A községmonográfia lehetőségei egy ipari társadalomban” témáról tartott előadást a 40 főnyi hallgatóság előtt.

Az Önkéntes Gyűjtő Szakosztály és a Hazafias Népfront Honismereti Bizottsága együttes tanácskozását február 13-án rendezte meg. **U. Kerékgyártó Adrienne** az 1973. évi Országos Néprajzi Gyűjtőpályázatot értékelte, majd **Szabó József** „Cselédsorsok, cselédutak” címmel vetített képes előadást tartott.

Február 27-én a Néprajzi Társaság a TIT budapesti Néprajzi Szakosztályával közösen rendezte meg **Szabó Piroska** „A szabad idő ideáljának kialakulása falun a lengyel- és magyarországi megfigyelések alapján” c. előadását. Felkért hozzászólóként **Andorka Rudolf** és **Szántó Miklós** szerepeltek.

Március 6-án ötven főnyi hallgatóság előtt **Voigt Vilmos** „Folklór oktatóként Kaliforniában” c. számolt be amerikai előadássorozatáról, a Folklór Szakosztály felolvasó ülésén.

Plenáris ülésen március 13-án **J. Geraint Jenkins**, wales-i professzor tartott vetített képes előadást „Szánok és kerekkes járművek Angliában” címmel.

Az Anyag Kultúra Szakosztály március 20-án tartott felolvasó ülésén a 30 főnyi hallgatóság előtt **Bakó Ferenc** „Barlanglakások” című, diavetítéssel kísért előadása hangzott el.

Történeti és összehasonlító kutatások a magyar paraszti családszervezetről, házasodási rendszerről és az egykéről témakörben rendezte meg a Néprajzi Társaság és a Néprajzi Múzeum közös vitaülését március 27-én. A hetven főnyi résztvevő előtt a következő két előadás került bemutatásra: **Nemeskéry János**: Történeti mozgásminták vizsgálata a Bodroghöz népességében (1749–1970) és **Andorka Rudolf**: Családszerkezet és népesedési folyamatok a XVIII–XIX. századi Dunántúlon (Sárköz, Ormánság).

Április 17-én **Kiss Mária** a Nemzetiségi Szakbizottság ülésén tartott előadást délszláv népcsoportjaink szokásanyagának főbb jellemzőiről.

Társadalomnéprajzi vizsgálat egy Nógrád megyei faluban címmel plenáris ülést tartott társaságunk április 24-én. Az MTA Néprajzi Kutató Csoport Társadalomnéprajzi Osztálya irányította nógrádvarsányi kutatásról **Bodrogi Tibor** és **Sárkány Mihály** mondott bevezetőt. Ezután négy résztémáról hangzott el referátum a negyven főnyi hallgatóság előtt: **Nagy Géza**: A párválasztás szempontjainak változásai és a szexuális élet, **Kovács Emese**: Háztartásszervezés és család, **Zsigmond Gábor**: A felhalmozás szerepe a családi viszonyok alakításában, **Jávor Kata**: Az értékrend alakulása.

A Magyar Néprajzi Társaság vándorgyűlése (Szolnok, 1974. szeptember 13–15.)

Szolnoki meghívás alapján a Magyar Néprajzi Társaság idén a fennállásának 900. évfordulóját ünneplő Szolnokon tartja vándorgyűlését. A tudományos program átfogó témája: „Paraszti társadalom és műveltség a XVIII–XIX. században”. Ezen belül külön ülésszakok foglalkoznak majd a falvakkal (a paraszti műveltség regionális tagolódásával), a mezővárosokkal és a tanyákkal. Az utóbbi téma feldolgozásánál a történeti kérdéseken lesz a hangsúly. Számítunk az ELTE Újkori- és Legújabbkori Történeti Tanszéke mellett működő, és a magyar tanyarendszer történetéről összefoglaló tudományos munkát készítő munkaközösség több tagjának referátumára is. — A vándorgyűlést a Néprajzi Múzeum beiktatta a budapesti és vidéki néprajz szakos múzeológusok számára, évről-évre több alkalommal megrendezett továbbképzések és elvi viták tervébe. Ez megkönnyíti a múzeumokban dolgozó szakemberek résztvételét.

A vándorgyűlés harmadik, vasárnapi programjában autóbuzs kirándulás szerepel. A tervezett útvonal átvezet a Jászságon és Nagykunságon, bőven ad alkalmat tanyák, falvak és mezővárosok megtekintésére. A tanulmányút alkal-

mával nyitja meg Ortutay Gyula, társaságunk elnöke az alapításának 100. évfordulóját ünneplő jászberényi múzeum új állandó kiállítását. E tanulmányút programjában szerepel még a karcagi és tiszafüredi múzeum kiállításának megtekintése is.

H. T.

Az Ethnographia 1973/4. és 1974/1. számának tartalmából

Az 1973/4. számot két, Petőfi költészetének hagyományban továbbélését bizonyító tanulmány nyitja: **Ujváry Zoltán**: „Petőfi költeményei népi kéziratok könyvekben” és **Dobos Ilona**: „Petőfi-mondák”. **Szendrei Janka**, **Dobszay László** és **Vargyas Lajos** a magyar balladák népénekekkel való kapcsolatát elemzi 15 kottával illusztrált tanulmányban. Három eszköznéprajzi tanulmány következik ezután: **Füzes Endre** a gabonás vermekről, **Gráfik Imre** az állati erővel végzett folyami vontatásról, **Paládi-Kovács Attila** a magyar parasztság teherhordó eszközeiről értekezik. A kisebb tanulmányok sorában **Petercsák Tivadar** „Vándoriparosok a Zempléni hegységben”, **Paládi-Kovács Attila** „Szállítás málhás lovakkal a Gömöri–Tornai karszt-vidéken”, **Bosnyák Sándor** „A felkelő nap köszöntése”, **Bárth János** „Egy Kalocsa környéki néprajzi csoport. A poták.” című tanulmányával szerepel. A viták, vélemények rovatban **Tagányi Zoltán** lengyel példák alapján ismerteti a hagyományos és modern elemek keveredését a falu kultúrájában. E számban kapott helyet **Moldován Domonkos** „Halálának halálával halsz” c. néprajzi rövidfilmjének forgatókönyve. Az Ethnographia 84. évfolyamát közel húsz, magyar és román könyvet bemutató ismertetés zárja.

Az Ethnographia 1974/1. száma **Max Lüthi** „Célformák. A népmesék kibontakozási és fejlődési lehetőségei” c. tanulmányával kezdődik. Ezt követi **Domonkos Ottó** a kisiparok néprajzi kutatásáról szóló cikke. A kisebb tanulmányok többsége település és építkezés témaköreivel foglalkozik. **Knézy Judit** „Települési és építkezési változások Belső-Somogyban a reformkor végétől a XX. század elejéig”, **Kocsis Gyula** „A szálláskertes településtípus XVII. századi történetéhez (Szabadszállás)”, **Selmeczi Kovács Attila** „Az ácsszerkezetek változása a gerendavázis építkezésben Észak-Magyarország középső részén” című cikkeit jelezzük e csoportból. – A Kutatók, életművek rovatban szerepel a „Szemlélet, módszer és eredmény **Bátky Zsigmond**, **Györffy István** és **Viski Károly** munkásságában” c. társasági konferencián elhangzott előadások teljes anyaga (a tudománytörténeti tanácskozásról lásd: Néprajzi Hírek 1973/3–4. 103–105.).

Györffy István, a budapesti tudományegyetem első néprajz professzora kilencven évvel ezelőtt született. Negyven éve, 1934-ben a budapesti tudományegyetemen a haladó gondolkozású egyetemi ifjúság (Budapesti Hírlap, 1932. III. 15. szám) követelésére, a hazai néprajzi körök és az egyetem professzorai egy részének kívánságára a kultuskormányzat a magyar néprajznak tanszéket állított. E tanszékre egyetemi nyilvános rendes tanárrá dr. Györffy István múzeumi igazgatóőrt, tudományegyetemi magántanárt, a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagját nevezték ki. – Györffy István a budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Közgazdasági Karán 1929-től, a budapesti tudományegyetemen 1932-től, 1939. október 3-án bekövetkezett haláláig néprajzi előadásokat tartott. Egyetemi oktatói tevékenységén túl mindent elkövetett, hogy népünk hagyományainak megmentésére minél több munkatársat és gyűjtőt megnyerjen, és azok fejlődését, munkálkodását támogassa. Honnan, hogyan jutott el a nemes eszméig, annak emlékeit tovább gyűjtik tanítványai, s azon tisztelői, akik közvetlenül vagy közvetve meríthetnek eredményeiből, ismert törekvéseiből.

M. B.

Berze Nagy János, folklorista és néprajzkutató 95 éve, 1879. augusztus 3-án született. A jeles tudós hagyatéka és emlékiratai alapján fia, ifj. Berze Nagy János állította össze új adatok bevonásával életrajzát és munkásságának bibliográfiáját. A tanulmány Baranya megye Tanácsa, Pécs város Tanácsa és a pécsi Tanárképző Főiskola támogatásával jelent meg (Pécs, 1973. 90 oldal).

M. R.

Huszonöt éves a debreceni Egyetemi Néprajzi Intézet

A debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Néprajzi Tanszéke 1949-ben alakult meg. A negyedszázados jubileum alkalmából tudományos ülészakot rendeztek Debrecenben 1974. május 2–4. között. Az első napi program

nyitó előadója **Gunda Béla** egyetemi tanár volt, aki a tanszéknek alapítása óta vezetője. A professzor „R. Redfield elmélete és a paraszti társadalmak néprajzi kutatása” címmel adott elő. Ezután **Ujváry Zoltán**, egyetemi docens szőtt a szokáselmélet általános kérdéseiről.

Május 3-án **Paládi-Kovács Attila**: „Irányzatok az anyagi kultúra kutatásában Magyarországon”, **Bódi Erzsébet**: „Monográfikus törekvések a lengyel néprajzban” és **Ferenczi Imre**: „A régi magyar és kun esküszertartás az etnológia tükrében” c. előadása hangozott el. A programot **Niedermüller Péter**, III. éves hallgató felolvasása zárta: Egyéniségvizsgálat a magyar folklorisztikai kutatásban.

Szilágyi Miklós volt május 4-én az első előadó, aki „A rekesz (Adatok a halászat történetéhez és üzemszervezetéhez)” c. tanulmányát ismertette. Ezt követően a IV. éves **Bárdi Ida** olvasta fel a hódmezővásárhelyi tanyákról szóló szakdolgozati összefoglalását. Az ülészakot **Fügedi Márta** vetített képes előadása zárta a matyó hímzés történetéről. Az előadásokat sokoldalú vita követte.

A jubileum alkalmából jelent meg „A KLTE Néprajzi Intézetében készült dolgozatok bibliográfiája 1949–1974” c. füzet **Gunda Béla** szerkesztésében és **Dankó Imre** bevezetőjével (Debrecen–Szolnok, 1974. 34 oldal).

K. P.

SZEMÉLYI HÍREK

Kitüntetések

dr. Dömötör Tekla egyetemi tanárt, a Néprajzi Társaság alelnökét 1973. novemberében, Helsinkiben a Finn Folkloristák Szövetsége rendes tagjává választotta.

dr. Gunda Béla egyetemi tanárt, a Néprajzi Társaság alelnökét Stockholmban a Svéd Királyi Gustav Adolf Akadémia rendes tagjává választotta 1973. októberében.

dr. Vargyas Lajos, a zenetudományok doktora, az MTA Zenetudományi Intézetének tudományos tanácsadója 60. születésnapja alkalmából kiemelkedő népzene tudományi eredményeiért, a tudományszervezésben és – népszerűsítésben kifejtett munkásságáért a Munka Érdemrend arany fokozata kitüntetésben részesült.

Tudományos fokozatok

dr. Kriza Ildikó, az MTA Néprajzi Kutató Csoport tudományos munkatársa Budapesten 1973. november 6-án, Vargyas Lajos, a zenetudományok doktora elnökletével összeült tanács előtt védte meg „Lírai–epikai műfajok az irodalom és folklór határán (I. Legenda–balladák)” c. kandidátusi értekezését. Aspiránsvezető Ortutay Gyula akadémikus, opponens Katona Imre és Ferenczi Imre kandidátus volt.

dr. Szabó László, a szolnoki Damjanich Múzeum múzeológusa kandidátusi értekezésének munkahelyi vitája 1974. március 5-én volt Debrecenben. A disszertáció címe: „A jász etnikai csoport (a jász etnikum és a jászsági műveltségi egység)”, aspiránsvezető Gunda Béla egyetemi tanár.

Zentai Tünde, a Szabadtéri Néprajzi Múzeum múzeológusa 1973. decemberében a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Néprajzi Tanszékén egyetemi doktori szigorlatot tett. Disszertációjának címe: „A hiedelemmonda és a néphit összeállításának törvényszerűségei”.

Barna Gábor, a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Néprajzi Tanszékének gyakornoka „Népszokások és hiedelmek a Hortobágy környékén” címmel készítette el egyetemi doktori disszertációját.

Bódi Erzsébet, a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Néprajzi Tanszékének gyakornoka elkészítette egyetemi doktori disszertációját, címe: „Bystroń Jan Stanislaw és Moszyński Kazimierz néprajzi hiedelmessége”.

Átszervezés – személyi változás

Az MTA Néprajzi Kutató Csoport Kelet-Európa Osztályát, mely a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Néprajzi Tanszéke mellett Gunda Béla egyetemi tanár vezetésével működött, 1973. novemberében tanszéki kutatóhelyé szervezték át.

A húsz éves MTA Népzene-kutató Csoport, melynek vezetője Vargyas Lajos, a zenetudományok doktora volt, szervezetileg 1974. január elsejével az MTA Zenetudományi Intézetébe olvadt.

dr. Földes László, a Néprajzi Múzeum Ethnológiai Adattára Gyűjtésszervező Csoportjának vezetője 1973. november elsejétől az MTA Néprajzi Kutató Csoport tudományos munkatársa lett.

dr. Erdélyi Zoltán néprajz szakos múzeológus, aki legutóbb a Dunakanyar Intéző Bizottság titkára volt, 1974. február 1-től a Komárom megyei múzeumi szervezet tudományos főmunkatársa lett Tata munkahelyel.

A Néprajzi Múzeum és a Szabadtéri Néprajzi Múzeum munkatársai külföldön (1973)

Hofer Tamás tudományos titkár március 22 – április 1. között az Osztrák Néprajzi Társaság és a Német Néprajzi Társaság meghívására Bécsben és a münsteri egyetemen tartott előadásokat.

Hoffmann Tamás főigazgató május 11–19. között résztvett az ICOM Német-, Osztrák- és Svájci Nemzeti Bizottsága által rendezett kongresszuson Lindau-ban (NSzK), ahol előadást is tartott.

Kodolányi János főigazgatóhelyettes május 11-től 28-ig Kairóban volt, ahol magyar népművészeti kiállítást rendezett.

Ecsedy Csaba múzeológus részt vett a Párizsban, július 16 és 22. között megtartott Nemzetközi Orientalista Kongresszuson.

Kresz Mária tudományos főmunkatárs augusztus 15 és október 13. között nyugat-európai és észak-amerikai tanulmányúton volt (Beszámolóját lásd: Néprajzi Hírek, 1973/3–4. 126–130.).

Boglár Lajos osztályvezető, **Gráfik Imre** múzeológus és **Hofer Tamás** tudományos titkár részt vett az antropológiai és etnológiai tudományok IX. nemzetközi kongresszusán (Chicago, augusztus 28 – szeptember 8).

J. István Erzsébet múzeológus a Mitteleuropäisches Hafner Archiv rendezte kerámia-konferencián vett részt Ausztriában.

Balassa M. Iván csoportvezető a pozsonyi egyetem meghívására bekapcsolódott a Seminarium Ethnologicum munkájába (szeptember 15–26; beszámolóját lásd: Néprajzi Hírek, 1973/3–4. 152–153).

Égető Melinda múzeológus október 6–14 között, majd **Gráfik** Imre múzeológussal együtt november 22-től december 17-ig részt vett a zentai múzeum állandó kiállításának rendezésében.

Hoffmann Tamás főigazgató és **Hofer** Tamás tudományos titkár október 11 és november 5 között az Egyesült Államokban tartózkodtak, s előadást tartottak a Harvard, Boston és Brown egyetemek közös rendezésében létrejött „A kelet- és közép-európai parasztság története” c. ülészakon.

Boglár Lajos osztályvezető és **Ecsedy** Csaba múzeológus a pozsonyi egyetemen november 19–20-án előadásokat tartottak, majd **Boglár** Lajos Lipcsébe utazott az 1974-ben sorra kerülő dél-amerikai útja előkészítésére.

Biró Friderika múzeológus december 10–22 között a leningrádi Szovjetunió Népei Néprajzi Múzeumának gyűjteményeit tanulmányozta.

A. Kné

Előadóként a kaliforniai egyetemen

Az ELTE, a Művelődésügyi Minisztérium és az Országos Ösztöndíjtanács engedélyével, az University of California meghívására **Voigt** Vilmos, egyetemi docens, az 1973/74. tanév őszi félévében a Berkeleyben működő campuson, a néprajzi intézet vendégoktatója volt. Alsós hallgatók számára Bevezetés a magyar folklórba címmel tartott előadásokat. A mintegy 45 hallgató vizsgát is tett e tárgyból. Felsős hallgatóknak Az európai folklór elmélete és módszerei címmel hirdetett szemináriumot, a résztvevők létszáma a szokásos tíz fő volt. A berkeleyi Anthropology Department egyike az USA legnevezetesebb néprajzi intézményeinek: jelenleg mintegy 35 professzora van, s a valamilyen antropológiai órát hallgatók száma meghaladja az ezret. Az intézmény a Kroeber Hall épületében van, amelynek földalatti szintjeit a Lowie Museum foglalja el. Mindkét nagynevű kutató szerepet játszott a berkeleyi néprajzi képzésben.

Az oktatás jelenlegi főbb témái: régészet, fizikai antropológia, nyelvészet, továbbá Ázsia, Afrika és Amerika népei. A folklór programot **Alan Dundes**, **William Bascom** és esetenként mások adják. Rendszeresen sor kerül külföldi folkloristák meghívására. A néprajzi intézetben most 84 felsőéves, 82 disszertáns van, akik közül mintegy negyvenen készítenek folkló tárgyú egyetemi dolgozatot.

V. V.

Franciaországi kutató tanulmányúton Tolnában

Diener Péterné, Kovács Mária a Musée de l'Homme (Paris) munkatársa francia akadémiai ösztöndíjjal 1973. decemberében immár másodízben tanulmányozhatta a sárközi és kaposmenti textilkultúrát. Munkája szorosan kapcsolódik a Paris VIII. (Vincennes) egyetemen a „doctorat de 3e cycle” fokozat elnyeréséért készülő disszertációjához, melynek címe: „Népművészet és szimbolizmus Tolna megyében – Szövés, hímzés, viselet”. E kandidátusi disszertációnak megfelelő dolgozattal kapcsolódik a Tolna megyei születésű és filozófiai végzettségű kutató a francia néprajzi életbe. — Disszertációjának fő iránya a két kistáj (Sárköz és Kaposmente) összehasonlító vizsgálata révén a „szociális szimbolika” néhány kérdésének felvetése és magyarázata. Munkája során elvi—módszertani kérdésekkel is foglalkozik: A népművészet meghatározása a magyar szakirodalomban, a magyar népművészet esztétikai tanulmányozása, jelen helyzete és jövője.

D. K. M.

A magyarság őstörténetének tanulságai

Az 1968-ban újjáalakult Kőrösi Csoma Társaság 1973. november 21–23 között őstörténeti konferenciát rendezett. A megnyitót **Ligeti Lajos** akadémikus, a Társaság elnöke tartotta, aki a harminc évvel ezelőtt megjelent *Magyarság őstörténete* című kötet szerkesztője volt. A konferencián közel negyven előadás hangzott el, így a magyar őstörténet szinte minden fontosabb kérdése megvilágításra került.

A konferencián a következő néprajzi jellegű előadások hangzottak el. **Gunda Béla** az obi-ugorok holló-kultuszáról adott elő. **Katona Imre** tudománytörténeti összegzésében a honfoglalás előtti korszakokra vonatkozó néprajzi kutatás problémáit és eredményeit vázolta fel. **Vargyas Lajos** a magyar folklór keleti elemei kapcsán népköltészetünk relatív kronológiájáról szólt. **Korompai Bertalan** a finnugor népek csapdáinak tipológiai és genetikai elemzésére vállalkozott. **Vikár László** a legújabb cseremisiz népdalgyűjtés alapján adott ismertetést népzeneink keleti örökségéről. **Szekfü László** hiedelemvilágunk néhány régi eleméről és a X–XI. századi névtabu kérdéséről beszélt. **Szalmási Pál** mezőgazdasági kulturánk kaukázusi kapcsolataihoz adott szempontokat. **Nagy Árpád** szemiotikai módszerrel elemezte a nomád szinkretizmus néhány sajátosságát. **Barabás Jenő** honfoglaláskori anyagi műveltségünk legújabb, történeti néprajzi eredményeit ismertette. **Róna-Tass András** a bolgár–török–magyar érintkezés kérdéséről beszélt, s felhívta a figyelmet arra, hogy a mongol nyelvben szintén megtalálhatók azok a csuvasos jellegű földművelésre utaló szavak, amelyek a magyar nyelv ugyanilyen, honfoglalás előtti török jövevényszó-rétegét alkotják. **Veres Péter** „Az Euráziában végbemenő munkamegosztás szerepe a magyar őstörténetben” címmel tartott előadást.

Hajdú Péter akadémikus a konferencián bejelentette, hogy a Szegeden megalakult őstörténeti munkaközösség 1975-ben, a III. Nemzetközi Finnugor Kongresszus tiszteletére kiadja a magyar őstörténet régészeti, nyelvészeti és néprajzi forrásainak teljes, annotált bibliográfiáját.

V. P.

Településtörténeti konferencia

A Magyar Tudományos Akadémia veszprémi Akadémiai Bizottságának Településtörténeti Szakbizottsága Veszprémben 1973. december 11–12-én tudományos ülészakot rendezett. A vitaüléseken történészek, régészek, néprajzosok és névkutatók, mintegy hatvan fő vett részt. A négy vitaindító előadás anyagát a résztvevők előzetesen megkapták (A településtörténeti kutatás módszerei, Veszprém, 1973. 68 oldal) Müller Róbert összeállításában.

Először Hoffmann Tamás főigazgató A településtörténet határai c. előadása került megvitatásra. A szerző hazai és európai tudománytörténeti elemzés után a Kárpát-medencei településtörténet elvi kérdéseit európai összefüggésekkel világította meg, s az agrártörténeti és néprajzi vonatkozásokat emelte ki. A hozzászólók, Maksay Ferenc történész és Müller Róbert régész szükségesnek és hasznosnak ítélték a szerző esszéjét; gazdaságtörténeti és régészeti oldalról többen opponálták eredményeit.

Gaál Ernő történész Településtörténet és kibernetika (Terv Nuzu levéltárának településtörténeti feldolgozásához) c. előadásában a mai iraki Kirkuk város alatt elhelyezkedő Nuzu város (az ie. második évezred közepén Arrapha állam egyik központja) ásatásaiból előkerült agyagtáblák adatai alapján a proszopográfia és matematikai módszerek segítségével vázolta fel a város fiktív településhálózatát. A módszer nagyobb adatanyag ismeretében alkalmazható a magyar településtörténeti kutatásban is.

A harmadik előadás anyagát Reuter Camillo állította össze Kéziratos térképeink szerepe a helynévgyűjtésben és a településtörténetben címmel.

Ezt követően Gál Nagy Attila tanár tartotta meg előre be nem jelentett, ezért a kiküldött vitaanyagban sem szereplő előadását Tolna megye helyneveiről. Az elemzést Pesty Frigyes helynévtárában található anyag alapján végezte el.

Müller Róbert A középkori településhálózat kutatásának problémái című előadásában hangsúlyozta, hogy a történeti írásos források, a régészet és a nyelvtudomány adta módszerek együttes felhasználása révén remélhető siker. Saját kutatásaiból a fonyódi járás anyagát ismertette. A hozzászólók nyelvezeti és történeti szempontból vitatták eredményeit.

A tanácskozás végén Éri István megyei múzeumigazgató bejelentette, hogy a hozzászólások anyagát is megjelentetik.

K. Gy.

Ankét a szomszédos országokban élő magyarság néprajzi kutatásáról

A TIT Néprajzi Választmánya 1974. április 24-én ankétot tartott a Kossuth Klubban „A szomszédos országban élő magyarok körében végzett néprajzi kutatások legfontosabb eredményei és a hazai ismeretterjesztés” címmel. Balassa Iván, a Néprajzi Választmány elnöke bevezető előadásában politikai, társadalmi és tudományos szempontból hasonlította össze a két világháború közötti és a mai kutatások céljait, eredményeit, valamint ezek szerepét az ismeretterjesztésben. Kósa László adatokkal gondosan alátámasztott, átfogó előadásban számolt be a csehszlovákiai, jugoszláviai, romániai és kárpátaljai néprajzi kutatással foglalkozó intézmények munkájáról, szakemberellátottságáról és publikációs lehetőségeiről a könyvkiadásban, szakfolyóiratokban és a napi sajtóban.

Ezt követően felkért hozzászólók ismertették részletesen az egyes országokban folyó néprajzi munkát. Kovács Ágnes a romániai magyarság néprajzi kutatását, Katona Imre a jugoszláviai magyarság szellemi kultúrájának, Égető Melinda pedig az anyagi kultúra (különös tekintettel a múzeumok munkájára) kutatásának jelenlegi állását vázolták. Filep Antal a szlovákiai néprajzi kutatások helyzetéről beszélt, ezen kívül a betegség miatt távol maradt Nagy Ilona helyett az ausztriai, Ferenczi Imre helyett pedig a kárpátaljai eredményeket foglalta össze.

Az elhangzottakhoz Olsvai Imre és Kicsi Sándor szóltak hozzá. Kicsi Sándor felvetette az elhangzott előadások, referátumok együttes publikálásának szükségességét. Idő hiányában az ismertetett témák vitáját későbbi időpontra halasztották.

É. M.

Perui tanulmányúton

A perui–magyar kulturális csereegyezmény keretében 1974. januárjában Voigt Vilmos két hetet töltött Peruban. Az ottani Nemzeti Kulturális Intézet szervezte program során látogatást tett Lima, valamint Cuzco és környéke régészeti és néprajzi emlékei területén és gyűjteményeiben. A látogatás során előadást tartott a társadalmi szemiotika lehetőségeiről a limai San Marcos egyetem filológiai karán, továbbá a kultúrakutatás magyar módszereiről a Nemzeti Régészeti és Néprajzi Múzeumban. Peruban hihetetlen bőséggel található régészeti leletek (ezt a hazai tudományos munkamegosztás következtében inkább a magyar néprajzi, mint a régészeti kutatás érinti), amelyeket a nemzetközi sírrablók és leletcsempészek veszélyeztetnek. A perui nemzeti kormány ezért sürgősen kutatókat kér a világ számos területéről. Rendszeres

néprajzi kutatás Peru sok területén még nem folyt, különösen a korszerű folklorisztikai módszerű vizsgálatok hiányoznak, jóllehet Peruban a lakosság túlnyomó többsége (majd tíz millió ember, indián illetve félvér) tradicionális kultúrában nőtt fel. A különböző éghajlati, történeti és kulturális típusokat viszonylag könnyű tanulmányozni Peruban, s az ilyen jellegű magyar–perui tudományos együttműködésből mindkét félnek haszna származna.

V. V.

Dissertationes Ethnographicae

Fenti címmel indult új kiadványsorozat az Eötvös Loránd Tudományegyetem Tárgyi Néprajzi Tanszéke gondozásában. Az első kötet „Tanulmányok az anyagi kultúra köréből I.” c. 1974 januárjában jelent meg (Bp. 1973. 368 oldal). A kötetet Tálasi István tanszékvezető egyetemi tanár szerkesztette. A kiadványsorozat célja, hogy az egyetemi oktatók rövid tanulmányainak közlése mellett a volt hallgatók egyetemi doktori disszertációinak ill. szakdolgozatainak egyes fejezeteit adja közre. A 400 példányban, rotaprintes eljárással készült kiadvány a magyar anyagi kultúra kutatásának fontos forrása, s a német nyelvű összefoglalások révén jelentős nemzetközi visszhangra is számíthat.

Az egyetemi oktatók közül elsőként Tálasi István a Tárgyi Néprajzi Tanszék történetét ismerteti. A szakmai gyakorlatok jelentőségéről Barabás Jenő közöl gondolatokat. Hoffmann Tamás esszéjének címe: A történelem etnográfiai és történeti megközelítése.

Hét volt hallgató dolgozatának egy-egy fejezete került közlésre a kötet második részében: Sárkány Mihály: A közösségek közötti csere (Északkelet Arnhemföld lakói), Ecsedy Csaba: Termelési viszonyok és tradicionális állam Fekete-Afrikában (Az állam fejlődésének és meghatározó vonásainak kérdése), Balassa M. Iván: A hegyközi és bodrogyközi méhészet (A méhtartás egész évi menete), Kósa László: A magyar burgonyakultúra néprajza (A magyarországi burgonyatermelés kiterjedése), Égető Melinda: Az Alföld és a Dunántúl szőlőművelésének kapcsolata (Szőlőművelés és borkészítés a racionalizálás előtt), Bárh János: A Kalocsai Sárköz népének települése és gazdálkodása a XVIII–XIX. században (A kalocsai szállások településnéprajzi sajátosságai), Filep Antal: A kislalföldi lakóház morfológiai vizsgálata (A kislalföldi lakóház történeti fejlődése, kapcsolatai a környező és szomszéd népi háztípusokkal).

A kötetet a tárgyi néprajzi témájú szakdolgozatok (1950–1973) és egyetemi doktori disszertációk (1957–1972) jegyzéke zárja.

K. P.

Két új folklór kiadványsorozat

A magyar néprajzi irodalom két kiadványsorozattal gazdagodott, a zene-folklór és a szövegfolklór kapott új, elsősorban anyagközlő orgánumot.

Népzene és zenetörténet c. **Vargyas Lajos** szerkesztésében az Editio Musica kiadásában jelent meg az első kötet [Bp. 1972 /1973/ 124 oldal]. A szerkesztői beköszöntő megjelöli a sorozat célját: a zenetörténet és a népzenetudomány összefüggéseinek feltárása, a népi és művelt zene kölcsönhatásainak kutatása a zenei művelődéstörténet perspektívájában. E Kodály Zoltán adta program megvalósításához a kötetben szereplő három tanulmány színvonalasan járul hozzá. **Rácz Ilona** Bartók Béla Csík megyei pentaton gyűjtését (1907) adja közre 51 dallam kottájával és szövegével. **Rajeczky Benjámín** Többszólamú zenénk emlékei a XV. század első feléből c. tanulmányában újonnan előkerült dallamok (egy cantionale-típusú énekeskönyv részei) alapján bizonyítja, hogy a XV. században már volt országos magyar nyelvű népénekgyakorlat, ami középkori zenénk történetének új fejezetét nyitja meg. **Pesovár Ernő** és **Halmos István** A magyar zenetörténet hangzó emlékei a XIX. század első feléből c. cikkében egy fontos forráscsoportra, a zenélő órákra hívja fel a figyelmet, a verbunkos-irodalom számára élő-hangzó zenét adva. A kötetet angol nyelvű összefoglaló zárja.

Az MTA Néprajzi Kutató Csoportja **Folklór Archivum** címmel új forráskiadvány-sorozatot indított. Első kötete 1974 januárjában jelent meg: FA 1 – 1973. (112. oldal). A sorozatot **Hoppál Mihály** szerkeszti, aki a bevezetőben hangsúlyozza, hogy a szövegfolklorisztika számára hiteles nyersanyagot szándékozik szolgáltatni. A sorozatban folyamatos számozással évente egy-két kötet jelenik meg 500 példányban. Az első számban **Nagy Ilona** eredetmagyarázó mondákat közöl, **Bosnyák Sándor** **Kabai István**, karcagi juhász prózai folklór szövegeit és kistelki mondákat tesz közzé. **Kára Judit** nagydobronyi szokásokat és hiedelmeket ad közre. **Kovács Ágnes** „A szegényember szolgálja az ördög” mese- és mondaváltozataihoz ad adalékokat. **Kakas Zoltán** a „nagyerjú-fű” felső-háromszéki néphit-anyagából mutat be néhány darabot. **Hoppál Mihály** és **István Lajos** korondi székely hiedelmeket, mondákat és anekdotákat publikál. — A kötet végén felsorolás jelzi az előkészületben levő kéziratokat: **Nagy Dezső**: Magyarországi fejfák, **Fehér Zoltán**: Bátya néphite, **Gulyás Éva**: Jászszentandrási népszokások, **Hoppál Mihály**: Korond néphite, **Krizsa Ildikó**: Nyitra-vidéki népballadák, **Péterffy László**: A nagykendi református temető.

K. P.

Néprajzi adatok irodalmi forrásokból

Néprajzi értékű adatok gyakran olyan kiadványokban is jelentkeznek, amelyek a szakmai érdeklődésű kutatók szemhatárán kívül esnek. Néhány újabb kiadvány ilyen vonatkozásaira hívjuk fel a figyelmet az alábbiakban.

Mezősi Károly: Közelebb Petőfihez (Bp, 1972. 454 oldal) c. könyve számos fejezetében tárgyalja a Petrovich család kiskunsági életútját. Kiskun-félegyháza, Szabadszállás, Fülöpszállás, Dunavecse, Kunszentmiklós, Szalk-szentmárton egykori társadalmi viszonyairól eredeti levéltári kutatás alapján rendkívül színgazdag képet nyújt. A jászkun redemptio következtében beállt feszültségek a birtokos és birtok nélküli rétegek, a helybeliek és jövevények közt éppúgy sok tanulságot kínál, mint a mézárósipar lehetőségeinek felmérése, a községek táplálkozására, húsfogyasztására vonatkozó archivális anyag, vagy a mézárósok hatóságilag jóváhagyott állatvásárlási körzetének bemutatása. De tanulságos a csárdák, korcsmák múlt századi életére vonatkozó adatsor is, valamint a különböző iparágak községi függésének leírása. A szerző poszthumusz műve száz lapot meghaladó terjedelemben foglalkozik az itt nagy általánosságban jelzett témákkal. Közléseinek értékét növeli, hogy bőven idéz a feltárt levéltári dokumentumokból, amelyek jól érzékeltetik a kiskunsági vidékek egykori életét.

Kosztolányi Dezső 1928–1932 között írt hírlapi cikkeinek gyűjteményét **Réz Pál: Én, te, ő** címen gyűjtötte össze (Bp. 1973. 497 oldal). Az olvasót meglepheti az egyoldalúan urbánusnak ítélt Kosztolányi több falusi riportja, amelyek a népi írók mozgalmát megelőzően terelik a figyelmet egy-egy magyar vidék néprajzi–szociográfiai érdekességeire. Így Móricz Zsigmond mezőkövesdi riportja mellett Kosztolányi Matyóföldön c. írását is méltán idézhetjük a helység életének egykori dokumentumai sorában. A helyi hangulati elemeken kívül egyes viseleti sajátosságok (főként a fejviseletek), az illemtudás szembetűnőbb jelenségei, a matyó endogámia, babonás gyógyító szokások (pl. a szemmelvert kislány átbújtatása viseletlen ingen) éppúgy megragadják figyelmét, mint a summásjárás, a kivándorlás és a helyi szegénység, továbbá vállalkozókedv egyéb tényei. Hasonlóan értékes a néprajzkutató számára a Künn a tanyán c. riport-féle is, amely az Alföld déli szegélye felé utal („Ezen a vidéken születtem...”). Megfigyeli, hogy a városi beszéd és a népnyelv nemcsak fonetikai jellegében tér el egymástól, hanem a szavak értelmezésében is. Tanulságos sorokat olvashatunk a ragadványnevek szükségességéről, gyakorlati hasznáról, a bicskázás, verekedés „rendjéről”, s az erre vonatkozó felfogásról (a verekedők csak harcképtelenségig ellenségek), a halál megítéléséről, városiak és tanyaiak egymást értékelő viselkedési sajátságairól. Az említetteken kívül egyéb írásokat is figyelemmel olvashat az etnográfus, így a lapp „Turi János” vallomásairól (amelyeket H. Lundbohm angol nyelven adott ki), Magyar-Kossa Gyula orvostörténeti művéről stb.

Hasonló vonatkozásban említjük itt **Bisztray Gyula Jókedvű magyar tudósok** (Bp. 1972. 621 oldal) c. könyvét, aki anekdótákban, emberi jellemében, jellegzetességeiben idézi fel a néprajz számos nagyját: Erdélyi Jánost, Katona Lajost, Ipolyi Arnoldot, Hermann Ottót, Vámbéry Ármint, Bartók Bélát és Kodály Zoltánt.

S. I.

Új kiadványok Békés megyéből

A Békés megyei múzeumi szervezet tájékoztatójának, a **Múzeumi híradó**-nak első száma 1974. áprilisában jelent meg [1974/1 32 oldal]. A **Beck Zoltán** szerkesztette kiadvány első füzetében többek között a Békés megyei múzeumok 1968–1973. közötti tevékenységéről, a szarvasi műemléki szárazmalomról, a békéscsabai „Békés megyei románok” c. néprajzi kiállításról olvashatunk. A **Múzeumi híradó** évi négy számban fog megjelenni.

A Békés megyei Tanács VB Művelődési Osztálya gondozásában jelent meg 1974. márciusában **Krupa András: Hiedelmek – varázslatok – boszorkányok** c. könyve (Békéscsaba, 1974. 378 oldal). A szlovák és német nyelvű összefoglalóval ellátott kötet alcíme szerint: „Békéscsaba, Tótkomlós és Csánadalberti szlovák lakói körében gyűjtött babonák, hiedelmi szokások” anyagát adja. A monográfikus igényű munka gazdag kétnyelvű szöveganyagot tartalmaz, a szerző gyűjtéseinek dallamait magnetofonról **Sárhelyi Jenő** jegyezte le. A kétezer példányban megjelent tanulmány hézagpótló folklór-irodal munkban.

K. P.

A Körösmenti Helytörténeti Honismereti Közleményekről

Az elmúlt évtizedben több figyelemre méltó eredményt felmutató Békés megyei honismereti–helytörténeti mozgalomnak van egy rendkívül szűk körben ismert, módszertani és információs célú antológia-sorozata, mely – a helytörténeti publikációk mellett – néhány néprajzi közleményt és módszertani cikket is tartalmaz. Ezúttal ezekre hívjuk fel a figyelmet.

Az 1967-ben megfogalmazott tervek szerint évente egy-egy számnak kellett volna megjelennie a Helytörténeti Bizottság más-más tagjának szerkesztésében, eddig azonban csak négy szám látott napvilágot (1. sz. Szerk.: **Virágh Ferenc** – Békéscsaba, 1967. 84 oldal; 2. sz. Szerk.: **Takács László** – Békéscsaba, 1968. 116 oldal; 3. sz. Szerk.: **Czeglédi Imre** – Békéscsaba, 1969. 156 oldal; – e számig „Körösmenti Honismereti Közlemények” volt a cím; 4–5. sz. Szerk.: **Beck Zoltán** – Békéscsaba, 1973. 176 oldal).

A néprajzi adatközlések közül **Mester György**: A májusfa ültetésének és kitáncolásának népszokása Eleken című, a szokás történetét vázoló, szöveg- és dallamanyagot is tartalmazó dolgozata a leginkább figyelemre méltó (3:41–53. oldal). **Beck Zoltán** Endrődről közölt jól használható szokásleírást (Háromkirály-járás. 4–5:131–134. oldal), s egy másik közleményben Kaszaper népi táplálkozását vázolta (3:54–58. oldal). Néprajzi szempontból is használható **Becsei József** településföldrajzi összefoglalása az orosházi tanyákról (4–5:116–123. oldal), és **Tábori György** közleménye, melyben egy tótkomlói szlovák család naplójának az 1848/49-es forradalomra vonatkozó részleteit emeli ki (4–5:43–49. oldal).

A módszertani dolgozatok inkább a néprajz önkéntes munkásait segíthetik, néhány szempontjukra azonban a szakemberek is felfigyelhetnek. **Szabó Ferenc** előbb a levéltári kutatás technikai–módszertani tudnivalóiról (2:31–40. oldal), majd a feldolgozás módjának részletkérdéseiről adott tájékoztatót (3:61–69. oldal). **Szilágyi Miklós** a történeti célú visszaemlékezés gyűjtési módszereit vázolta, rámutatva a néprajzi gyűjtés analóg gyakorlatára (2:41–47. oldal és 3:70–81. oldal), majd az archivális fényképek helytörténeti és néprajzi forrásértékére igyekezett ráirányítani a figyelmet (4–5:30–42. oldal). **Végh József** pedig a földrajzi nevek gyűjtésének technikai–módszertani tudnivalóit részletezte (2:48–67. oldal).

A kutatástörténeti tájékozódást kiválóan segíti **Szabó Ferencnek** a Békés megyei helytörténetírás első világháborúig terjedő időszakáról készített (bibliográfiailag is eligazító) összefoglalása (4–5:51–64. oldal). **Dankó Imre** Nagyszalonta 1870-ben megjelent monográfiájának jelentőségét méltatta (4–5:125–127. oldal). A **Zsadányi Nagy Lajos**ról írott nekrológ (1:77–80. oldal) a kéziratgyűjtések adatait, a **Hanzó Lajos**-nekrológ pedig a publikációk bibliográfiáját is tartalmazza (2:105–108. oldal). A szakköri munkáról, gyűjtőpályázatokról közölt fontos tényeket **Beck Zoltán** (2:76–79. oldal), **G. Vass István** (2:111–116. oldal) és **Morvay Péter** (3:85–98. oldal).

A sorozat nem került könyvtári forgalomba. Az újabb számokból esetleg a békéscsabai Munkácsy Mihály Múzeum munkatársai révén lehet szerezni.

Sz. M.

Mözs község története

Az 1973. második felében jelent meg **Varga Ádám** és **Boda Ferenc** „Mözs község története” c. feldolgozásának első kötete. A kiadás feltételeinek megteremtésében a mözsi „Új Élet” Tsz és a Tolna Nagyközség Közös Tanácsa évekkel ezelőtt létrehozta a kiadó-bizottságot, s biztosította a község

monografikus feldolgozásához és megjelentetéséhez szükséges anyagi és eszközbeli feltételeket. A műzsi példa jellemzője annak a nemcsak Tolnában, de országosan is mind gyakrabban tapasztalható törekvéseknek, melyekkel a megyei, járási és helyi szervek mellett már a termelőszövetkezetek is aktív részesei kívánnak lenni azoknak a kezdeményezéseknek, amelyek az egyes falvak múltjára, történeti és néprajzi értékeinek, kulturális hagyományainak összegyűjtésére, óvására és közkinccsé tételére irányulnak.

A számos ábrával, térképpel, fotóval, conscriptiókkal, házősszeírásokkal gazdag köztörténet 503 oldal terjedelmű. Az őskortól a felszabadulásig terjedő korszak első 15 fejezetét Varga Ádám dolgozta fel, 1945-től napjainkig a legújabb kor eseménytörténetét Boda Ferenc állította össze.

A több évtizedes kutató és helyszíni gyűjtőmunka eredményeként készült, széles levéltári kutatásokra támaszkodó feldolgozás nemcsak a műzsiak számára, de az egész Tolna megye történelmével foglalkozók számára is becses munka. A kötet könyvárusi forgalomba nem került. – A feldolgozás alatt lévő második kötet Mőzs község néprajzát tartalmazza, a magyar–német interetnikus kapcsolatok történetéhez hasznos adatokat szolgáltatva.

R. T.

ÖNKÉNTES NÉPRAJZI GYŰJTŐMOZGALOM

A XXI. (1973. évi) Országos Néprajzi és Nyelvjárási Gyűjtőpályázat eredményjegyzéke

Az országos döntőre 416 pályamunka érkezett, s mivel 1973-ban diáknap pályázatok is voltak, jóval több az ifjúsági, mint a felnőtt gyűjtők készítette pályamunka. Az előzetes szakbírálókat alapján a bíráló bizottság 1973. december 6-án értékelte és rangsorolta munkákat. A bíráló bizottság munkáját Tálasi István egyetemi tanár, társaságunk alelnöke vezette. A bizottságba a Néprajzi Múzeum és több más országos néprajzi és nyelvtudományi intézmény munkatársain kívül meghívást kapott Borsod-Abaúj-Zemplén, Komárom, Nógrád és Pest megye gyűjtésszervező múzeológusa is.

Az előző éveknél jelentősebb összegű pályadíjkeretet, 50.000 forintot a Néprajzi Múzeum biztosította. Ehhez több intézmény – a Művelődésügyi Minisztérium Nemzetiségi Osztálya, az MTA Társadalomtudományi Főosztálya és a KISZ – további 19.000 forinttal járult hozzá.

1973-ban az előző évinél több és alaposabb válasz érkezett a kiküldött kérdőívekre, különösen a „Szobabelsök” és a „Szakrális emlékek” témakörben. A válaszok mivel értékesebbek voltak, a bíráló bizottság az adható jutalmak összegét jelentősen felemelte.

A felnőtt tagozat pályadíjai

Országos I. díjat (3000 Ft) nyertek: MOLNÁR Ambrus (Hajduhadház): „Határhasználat és a tanyák kialakulása. (Mezőberény). Adatok Hajdusámson határhasználatához.” – FARKAS Gábor (Gyöngyös, Heves m.): „Bodony község földrajzi nevei. A házivászon felhasználása Bodonyban.” – BARSZ Ernő (Győr): „Népdalkincs a mai Rábapatonán.” – NEMCSIK Pál (Borsodnádásd, Borsod-Abaúj-Zemplén m.): „A bekölcei kétlaki munkásság zenei ízlésének alakulása. Adalékok Egercsehi bányatelep életéhez.”

Országos II. díj: SZENTI Tibor (Hódmezővásárhely, Csongrád m.): „A hódmezővásárhelyi Rácz tanya. Hódmezővásárhelyi méhesek. Tolnai Ernő és Tolnai László fafaragók. Paraszti életrajzok. Paraszttérpus.” – PÁVEL Márta (Ács, Komárom m.): Ács község szólásai.” – CSERGŐ Bálint (Székelyudvarhely, Románia): „Keményfalvi temető. Fejfák az udvarszéki katolikus temetőkből.” – SPERL Vilmosné (Neszmély, Komárom m.): „Neszmélyi

gyermekjátékok.” Dr. SZABÓ Józsefné (Rétság, Nógrád m.): „A házivászon készítése és felhasználása.” – Dr. SZABÓ Lajos (Taktaszada, Borsod-Abauj-Zemplén m.): „Szokásmondások Taktaszadán.” – SZABÓ József (Bük, Vas m.): „Cseléd sorsok, cselédutak.” – VASKA Miklós (Nova, Zala m.): „Göcsej temetési szokások.” – PETIK Rezső (Sátoraljaújhely, Borsod m.): „Abaúji drótosok.”

Országos felemelt III. díj: ERŐSVÁRY Pál (Galgahéviz, Pest m.): „A mezőgazdasági művelési módok változásai. Becsületesen éltem.” – GÁNGÓ Lászlóné (Székesfehérvár): „Seregélyes keresztnévei 1727–1972.” – KOVÁCS Imre (Karcag, Szolnok m.): „A mi gyerekkori játékaink.” – PAPP Imre (Szentés, Csongrád m.): „Székely bácsi, Székely néni visszaemlékezései. Régi szentesi disznótorok. Papp család története. Tiszatáji nyelvjárás. Szemelvények a szentesi református halotti anyakönyvből. Halotti tor.” – SZIGETI György (Apátfalva, Csongrád m.): „Lakodalmi szokások Apátfalván. Csányteleki népdalváltozatok. Csányteleki summásdalok.” – NAGY Géza (Karcsa, Borsod-Abauj-Zemplén m.): „Mesék, anekdoták, mondák Karcsaról és Karosból.” – SÜLE Sándor (Révfülöp, Veszprém m.): „Táplálkozás Kertán.”

Országos III. díj: PILLER Dezső (Zamárdi, Somogy m.): „Szántódpusztá.” – IVÁN László (Kecel, Bács-Kiskun m.): „Keceli ragadványnevek. Keceli bogáncsok.” – Dr. NAGY Andor (Dusnok, Bács-Kiskun m.): „Dusnok község földrajzi nevei.” – Dr. LIPOVITS Gyuláné (Szombathely): „Megkülönböztető nevek Pábóc községben.” – HARMATH Lajosné (Hajós, Bács-Kiskun m.): „Gutai hagyományok. Gyermekkor.” – BESENCZI Sándor (Ordas, Bács-Kiskun m.): „A szent szabadság oltalmára.” – NAGY József (Debrecen): „Adalékok a hajdúk jellemrajzához. Hajdu-bihari ezermesterek. Körösladányi fazekasok.” – EGRSZEGI Sándor (Putnok, Heves m.): „Szólások és közmondások Poroszló községből. Életrajzok. Sajóvelezdi mesék.” – ZÖLDY Pál (Szeged): „Családi nevelési hagyományok. Iparba hajló paraszt életrajz. Ami eddig munkából kimaradt. Koldulás és koldulási módok. Topolya községben használatos szavak és szólások. A községben lakó parasztok gazdálkodása. Nevek, csúfnevek Topolyán.” – ZSUFFA Tibor (Monok, Borsod-Abauj-Zemplén m.): „Régi monoki gyermekjátékok. Monoki helynevek.” – TÓTH Margit (Hajdudorog, Hajdu-Bihar m.): „Néphit és babona.” – HORVÁTH Iván (Und, Győr-Sopron m.): „Tobiov Otac. (Egy paraszt ember élete és munkássága).”

Felnőtt tagozat jutalomdíjai

a) Település—építkezés—lakásbelső: KOMOLY Pál (Szeged): „Pitvaros község utcanevei. Gazdasági és háztartási berendezések. Két telepes község vagyontárái.”

b) Paraszti gazdálkodás: VARGA Bálint (Dunaegyháza, Pest m.): „A hagyományos paraszti gazdálkodás munkaeszközeinek és elnevezés anyagának megörökítése.” – ASZTALOS P. Kálmán (Csanádpalota, Csongrád m.): „Csanádpalota száz éves életéből. A birtokmegosztás és lakáskérdés története.”

c) Névtudomány: KINCS Józsefné (Feldebrő, Heves m.): „Feldebrő földrajzi nevei.” – DOBOSSY László (Ózd, Borsod-Abauj-Zemplén m.): „Csernely földrajzi nevei.” –

d) Életrajz: PAPP Imre+(Kiskundorozsma, Csongrád m.): „Házassági életrajzom és paraszti életrajzom.”

f) Szabadon választott néprajzi témák: SIPOS Erzsébet (Földeák, Csongrád m.): „Földeák község népszokásai Újévtől Szilveszterig.” – TÓFALVI Sándor (Budapest): „Vegyes gyűjtés. Székelyvécske leírása.” – HÁRSHÁZI Sarolta (Kaposvár, Felsőfokú Tanítóképző Int.): „Nikla környékének balladái és munkadalai.” – SIMON József (Balatonszentgyörgy, Somogy m.): „Parasztélet.” – PETRÓCZY Gyula (Karancsbeszterce, Nógrád m.): „Garanboncok, boszorkák a Karancs táján.” – ifj. LELE József (Tápé, Csongrád m.): „Sulyok Ferenc téглаegető kemencéje. Nagy szegénységben éltünk.” – MITYÓK Mária (Ásotthalom, Csongrád m.): „Ásotthalom néphagyományai és jeles napjai.” Dr. SZABÓNÉ, FUTÓ Rózsa (Taktaszada, Borsod-Abauj-Zemplén m.): „El-dobták a sulykot.” – LESKÓ Jánosné (Hernádkak, Borsod-Abauj-Zemplén m.): „Emlékeimből.” – OROSZ Károly (Dombrád, Szabolcs-Szatmár m.): „A kender kisparaszti természetése.” – SZABÓ Gyuláné (Debrecen): „A pa-szományos és gombkötő mesterség.”

g) Nemzetiségi: GOTTSCHLING Gyuláné (Sopron): „Alte Erbschaft aus Ágfalva.”

Ifjúsági tagozat pályadíjai

Országos felemelt I. díj: TÜSKÉS Gábor (Pécs, Leőwey Klára Gimn.): „Útmenti és temetői kőfeszületek Abaliget és Orfű környékén.”

Országos I. díj: TAMÁS Mária (Nagykanizsa, Landler Jenő Gimn.): „Szántás – vetés – aratás a Zala-megyei Csörnyeföldön.”

Országos II. díjat nyertek: LÁSZLÓ István – PRIBOJSZKI János (Szentes, Ipari Szakközépiskola): „A fábiáni tanyánk.”

MEZEI Judit – NAGY Ágnes (Eger, Szilágyi Erzsébet Gimn.): „Földrajzi nevek Dormánd, Kompolt és Szihalom községekben.”

Országos felemelt III. díj: PAPP Sándor (Körmend, Kölcsey Ferenc Gimn. és Szakközépisk.): „Hagyományos paraszti gazdálkodás. Szántás, vetés Szemenyében.” – TOLNA Sándor (Körmend, Kölcsey Ferenc Gimnázium és Szakközépisk.): „A hagyományos paraszti gazdálkodás. Szántás, vetés Szőcén.”

Országos III. díj: VARGA László (Debrecen, Fazekas Mihály Gimn.): „Hogyan tükrözik a lakóhelyemen található és a mindennapi életben használatos tárgyi és írásos emlékek koruk társadalmi életét.” – BÖCSKEI Georgina (Nagykanizsa, Landler Jenő Gimnázium): „Építkezés és táplálkozás a Zala megyei Belezsnán.” – SZABÓ József – FELFÖLDI József – PRIBOJSZKI János (Szentés, Ipari Szakközépisk.): „Az alsóréti tanyák.” – ZSÉDENYI Judit (Miskolc): „Szobabelsők.”

TULOK Gizella (Nagykanizsa, Landler Jenő Gimnázium): „Hagyományos paraszti gazdálkodás (aratás) Zalaszabaron.” – TOMISA Ilona (Marcali, Lady János Gimnázium): „Törzsökös pásztorcsaládok élete.”

BALOGH Erzsébet (Veszprém, Lovassy László Gimnázium): „A csopaki malmok.” – VELCZENBACH István (Kaposvár, Táncsics Mihály Gimnázium): „Zselici lakodalmas (Cserénfa).” – KISUNYOMI Sarolta (Veszprém, Lovassy László Gimnázium): „Mészégetés Ugodon.”

MAGDA Erzsébet (Elek, Gimnázium): „A jeles napokkal kapcsolatos szokások és hiedelmek a kétegyházi románoknál.” – MÉSZÁROS Piroska (Kalocsa, I. István Gimnázium): „Harta földrajzi nevei.” – JANECSKÓ Gyöngyi (Gyula, Erkel Ferenc Gimnázium): „Keresztelő, lakodalom, temetés Csanádalbertin.” – SCHINDELE Ildikó (Székesfehérvár, József Attila Gimnázium): „A kádár mesterség Móron.” – RÁDICS Márta (Marcali, Lady János Gimnázium): „Köszöntők és népszokások. Bize és Hosszúvég.” – KERESZTESI Franciska – PAVELKA Márta (Elek, Gimnázium): „Szarvasmarha és lótenyésztés Eleken. A tej feldolgozás, tejtermékek.” – BÁGY Péter (Elek, Gimnázium): „A kalászosok megművelése Eleken a településtől napjainkig.”

Ifjúsági tagozaton jutalomban részesültek

a) Település–építkezés–lakásbelső: NAGY Ibolya (Püspökladány, Karacs Ferenc Gimnázium): „Nádmunka.” – SZUROMI Béla (Hódmezővásárhely, Kossuth Zsuzsa Ipari és Mezőgazdasági Szakközépiskola): „Múlt században épült parasztházak Hódmezővásárhelyen és környékén.” – TARI Béla – BALI János (Szeged, Vedres István Építőipari Szakközépiskola): „Tanulmány Tápé – Rét-i tanyáról.” – DEBRECENYI Károly – STREIACHER Margit – GAZDA János (Pécs, Polack Mihály Építőipari Szakközépiskola): „Felsőszenterzsébet népi építésze.”

b) Paraszti gazdálkodás: SZEBENYI Erzsébet (Nagykanizsa, Dr. Mező Ferenc Gimnázium): „Miklósfai kerekrépa termelés és felhasználás.” – SÜTŐ Judit (Nagykanizsa, Landler Jenő Gimnázium): „Hagyományos paraszti gazdálkodás (hordás, nyomtatás, cséplés) Zalamernyén.” – SZABÓ Lajos – SZABÓ György (Miskolc, Földes Ferenc Gimnázium): „Hagyományos paraszti

gazdálkodás Hernádvécsén (Aratás).” – SZABÓ Erzsébet (Kalocsa, I. István Gimnázium): „A hagyományos paraszti gazdálkodás. Szántás – vetés Uszodon.” – ZIEGLER Herta (Sopron, Martos Flóra Gimnázium): „Vadon élő növények gyűjtögetése Brennbergbányán.”

c) Névtudományi vizsgálatok: SZALAY Imre (Keszthely, Nagyváthy János Mezőgazdasági Szakközépiskola): „Nemesvamos helynevei.” – CSAJTÁNYI Hedvig (Kalocsa, I. István Gimnázium): „Kalocsa földrajzi nevei.” – FEHÉR Ilona – FEHÉR Mária (Gyula, Erkel Ferenc Gimnázium): „Nagykamarási ragadványnevek.” – BAKOS Anna – SASS Katalin (Eger, Szilágyi Erzsébet Gimnázium): „Nagyút és Sarud földrajzi nevei.” – PELLE Attila (Eger, Szilágyi Erzsébet Gimnázium): „Vízrajzi nevek.” – GAVALDIK Aranka (Szolnok, Vásárhelyi Pál Szakközépiskola): „Ragadványnevek és becenevek Jánoshidán.” – BALÁZS Livia – VARGA Edit (Győr, Révai Miklós Gimnázium): „Szany helységnevei.”

d) Paraszti életrajz: RÓNYAI Júlianna (Szentés, Ipari Szakközépiskola): „Az ács nagyapám munkás élete.”

e) Petőfi emlékek: BUDAI Katalin (Szombathely, Kanizsai Dorottya Gimnázium): „Petőfi és Kossuth emlékek nyomában.”

f) Szabadon választott: PETRE Mária (Pécs, Komarov Gimnázium): „A falusi lányok életkörülményeinek változása három nemzedéken keresztül.” – CSIZMADIA Éva (Dombóvár, Gőgös Ignác Gimnázium): „Lakodalmi szokások Attalán.” – KAPITÁNY Orsolya (Kaposvár, Munkácsy Mihály Gimnázium): „Szennai néphagyományok, szokások, népdalok.” – MOLNÁR Erzsébet – TASNÁDY Gizella (Hajdúböszörmény, Bocskay Gimnázium): „Csecsemő és kisgyermek körüli szokások.” – CSÖRI Csilla (Sárospatak, II. Rákóczi Ferenc Gimnázium): „A kender feldolgozása Megyaszón.” – KALLÓ Ernő (Ózd, József Attila Gimnázium): „Vidrócky történetek Ózd környékén.” – KRUCZLI Zsuzsanna (Kalocsa, I. István Gimnázium): „Szakmári néprajzi gyűjtés.” – URBÁN Erika (Tiszafüred, Kossuth Lajos Gimnázium): „Szülés és a születéssel kapcsolatos szokások Egyeken.” – VERES Júlianna (Kisújszállás, Móricz Zsigmond Gimnázium): „Nagyapám fazekas-műhelyében.” – DOBRÁDI Erzsébet (Győr, Mezőgazdasági Szakmunkásképző Iskola): „Rábapatonai tudós mondák.” – PAPP Gabriella (Sátoraljaujhely, Kossuth Lajos Gimnázium): „Lakodalom Vajdácskán.” – VÉKONY Júlianna (Kisújszállás, Móricz Zsigmond Gimnázium): „Nagyapám fazekas műhelyében.” – Cs. SZABÓ László (Miskolc, Földes Ferenc Gimnázium): „Népi embergyógyítás.”

g) Nemzetiségi: KOVÁCS Sándor (Elek, Gimnázium): „Füben, fában orvosság.” – OCSKÓ Olga (Szeged, Radnóti Miklós Gimnázium): „Szerb népszokások a Szeged környéki falvakban.” – PETRŐCZ Mária (Veszprém, Lovassy László Gimnázium): „Paraszt életrajzok.” – HORVÁTH Ildikó

(Sopron, Martos Flóra Gimnázium): „Disznóölés Ágfalván.” – KERESZTÉNYI Franciska (Kalocsa, I. István Gimnázium): „Dusnoki népszokások és babonák.” – ALTER Ibolya – MESTER György (Elek, Gimnázium): „Kender termesztése, feldolgozása és a ruházzkodás az eleki németeknél.”

Jutalmazott szakkörök

I. István Gimnázium és Szakközépiskola Néprajzi szakköre (Kalocsa, Bács-Kiskun m.), 613. sz. Szakmunkásképző Intézet Néprajzi szakköre (Gyula, Békés m.), az eleki Gimnázium Néprajzi szakköre (Elek, Békés m.), 102. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézet Néprajzi szakköre (Ózd, Borsod m.), Rákóczi Gimnázium és Szakközép-Iskola Néprajzi szakköre (Sárospatak, Borsod-Abaúj-Zemplén m.), Radnóti Miklós Gimnázium és Szakközépiskola Néprajzi szakköre (Szeged), Lady János Gimnázium és Szakközépiskola Néprajzi szakköre (Marcali, Somogy m.), 405. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézet Néprajzi szakköre (Szombathely), Lovassy László Gimnázium és Szakközépiskola Néprajzi szakköre (Veszprém), Landler Jenő Gimnázium és Szakközépiskola Néprajzi szakköre (Nagykanizsa, Zala m.), Mezőgazdasági Technikum és Szakközépiskola Biológia szakköre (Gyula, Békés m.), Táncsics Mihály Gimnázium és Szakközépiskola Néprajzi szakköre (Orosháza, Békés m.), Vásárhelyi Pál Közlekedési és Kereskedelmi Szakközépiskola Néprajzi szakköre (Szolnok), József Attila Gimnázium Helytörténeti Csoportja (Ózd, Borsod-Abaúj-Zemplén m.), Pulai Honismereti Szakkör (Pula, Veszprém m.), Honismereti Szakkör (Rohod, Szabolcs-Szatmár m.)

Néprajzi Múzeum

A Jugoszláv Néprajzi Társaság közgyűlése

1973. október 15–19 között tartotta rendes évi közgyűlését és konferenciáját a Jugoszláv Néprajzi Társaság a szlovéniai Otočecben. A nem nemzetközi jellegű rendezvényen a mintegy 80 jugoszláviai etnográfus mellett csak öt külföldi vett részt, Magyarországról Gunda Béla és Barabás Jenő. Mintegy harminc előadást jelentettek be a résztvevők, s ezek túlnyomó része elméleti, módszerei megközelítéssel tárgyalja témáját elsősorban a tudománytörténet, építkezés, gazdálkodás és szociálstruktúra körében. Az előadásokat élénk vita követte. A konferenciához kirándulás is kapcsolódott a Krka folyó felső szakaszának vidékén, amely szórvány- és szeres települési terület, s a szlovén irodalom néprajzkutatás számos jeles képviselőjének származási helye.

A rendezvény jelentőségét az húzza alá, hogy ez az egyetlen fórum, ahol Jugoszlávia etnográfusai, valamennyi köztársaság részvételével rendszeresen találkoznak. A közgyűlés újból megválasztotta Vilko Novak professzort a Jugoszláv Néprajzi Társaság elnökének, Milovan Gavazzi professzort pedig tiszteletbeli elnöknek. A konferencia előadásai külön kötetben talán már 1974-ben meg fognak jelenni.

B. J.

Új állandó néprajzi és helytörténeti kiállítás Zentán (Jugoszlávia)

A megújult Zentai Múzeumban folyó néprajzi munkáról már 1972. 3–4. számunkban beszámoltunk. Az új, állandó kiállítás régészeti, helytörténeti és néprajzi anyagot tartalmaz. A 400 négyzetméter alapterületű kiállításból 260 négyzetméternyi foglal el a néprajzi anyag, mely a környék magyar lakosságának anyagi kultúráját mutatja be. A kiállított tárgyak száma mintegy 700.

A földszinti nagyteremben – az épület adottságaiból következően a néprajzi anyag többi részétől különállóan, a természettudományi és paleolitikus anyag szomszédságában – került sor a néprajzi gyűjtemény legteljesebb részének, a **tiszai halászatnak és víziéletnek** a bemutatására. Az emeleti folyosón Zenta környékének rövid történeti összefoglalása látható régészeti és történeti anyag alapján a neolitikumtól a zentai csatáig (1697), ami lényegében a táj

török hódoltság alól való felszabadulásának tekinthető. Itt veszi át a szót ismét a néprajzi anyag. Az első teremben a XVIII. században még domináns szilaj állattartástól a földművelés térhódításán át a szállások rendszerének kialakulását kísérhetjük figyelemmel, egészen a gabonakonjunktúra hatására kiteljesedő, egyoldalú szemtermelésig. A témát a kapáskultúrák (kukorica, dohány, paprika) meghonosodása zárja. A céhes ipar és a paraszti kismesterségek közül a második teremben részletes bemutatást nyert a **kenderfeldolgozás** és a **köteles mesterség**, a harmadik teremben a **szövés és kékfestés**, végül a negyedik teremben a **fazekasság**. Az eszközök használatát és a munkafolyamatok egyes mozzanatait gazdag fényképanyag illusztrálja.

A kiállítás 1974. január 18-án nyílt meg. A forgatókönyvet **Égető Melinda** és **Solymos Ede** (halászat) írta. A rendezést a Néprajzi Múzeum részéről **Égető Melinda** és **Gráfik Imre** múzeológusok, valamint a halászati részt **Solymos Ede**, a bajai múzeum igazgatója végezte.

E. M.

Falumúzeum Csíkszentkirályban (Románia)

Csiszér Imre tanító 1969-ben kezdte el gyűjtőmunkáját Csíkszentkirályban és négy év múlva már a második kiállítást nyitották meg. A gyűjtemény elsősorban helytörténeti és így lényegében néprajzi tárgyakból áll. Így sikerült a falu jellegzetes foglalkozásának, a kőfaragásnak eszközeit, sőt készítményeit részben eredeti tárgyakban, részben fényképeken összegyűjteni. A gazdálkodás és háztartás munkaeszközein kívül különösen a fonás—szövést sikerült jól bemutatni. Újabban jelentősen gyűlnek a népviseleti tárgyak is. A kerámiát elsősorban a kályhacsempék képviselik.

A jövőben egy több mint kétszáz éves ház mintájára szeretnének új múzeumépületet emelni. Két népművészeti album kiadását tervezik. Az egyik a varrotasokat „Csíkszentkirályi keresztzemesek”, a másik a kályhacsempéket „Csíkszentkirályi kályhacsempék” címen mutatja be. Ez utóbbiban összesen 98 ábrán a XV. századtól a XIX. századig lehet nyomon kísérni fejlődésüket, változásukat, egyetlen faluból előkerült példányok alapján. (Lásd részletesebben: *Előre* (Bukarest), Nagy Benedek: Szentkirályi régiségek. 1973. IV. 13.).

Sz. Z.

Amerikai szimpoziium-sorozat a kelet-európai parasztságról

Három bostoni, illetve Boston környéki egyetem, a Boston, Brown és Harvard University 1972-ben egyetemközi konzorciumot alapított a Kelet-

Közép-Európára vonatkozó kutatómunka és szakemberképzés közös fejlesztése. Első résztémaként a parasztságot választották, és 1973. januárjától 1975-ig tíz szimpoziumból álló sorozatot szerveztek. A tanácskozásokon a három egyetem különböző területeken (szociológia, antropológia, irodalomtörténet, folklór, történelem stb.) tevékenykedő professzorai mellett Kelet-Közép-Európából meghívott és amerikai vendégek tekintik át egy-egy témakörben a kutatások állását, és mérik fel azt a Kelet-Közép-Európában összegyűjtött ismeretanyagot, melynek bekapcsolása a nemzetközi tudományosságba nem mindig kielégítő.

Az 1973. januárjában tartott első szimpoziium a parasztság fogalmával foglalkozott. Magyar résztvevője nem volt, Hoffmann Tamás és Hofer Tamás küldött be egy-egy referátumot. 1973 májusában a paraszti kultúra megkülönböztető elemeivel foglalkoztak. Ezen a szimpoziumon Vargyas Lajos tartott előadást a balladákról. 1973 októberében „A paraszt és a város a történelemben” volt a téma. Gunst Péter a kelet-középeurópai gazdasági és társadalmi fejlődés megkülönböztető vonásairól készített referátumot. Személyesen is jelen volt Hoffmann Tamás (előadása: „A parasztság és a városok az európai történelemben”) és Hofer Tamás (előadása: „Paraszti kultúra és városi kultúra a modernizáció időszakában: kísérlet egy kérdéskör felvázolására magyar adatok alapján”).

H. T.

Két könyv az észak-eurázsiai gazdálkodás kultúrtörténetéhez

Krasznov, Ju. A.: Rannyeje zemlegyeliye i zsvotnovodszto v lesnoj polosze Vosztočnoj Evropü II tüszicseletyie do n. e. — 1 polovina I tüszicseletyie n. e. (Kelet-Európa erdővezetének korai földművelése az i. e. II. évezredtől az i. u. I. évezred közepéig). Moszkva, 1972. (1973) 164 oldal.

A szerző régészeti, zoológiai és néprajzi adatok összevetése révén arra a megállapításra jut, hogy a Szovjetunió európai részének lomboserdő zónájában az állattartás és a földművelés kezdete egybeesik a korai fémkor megindulásával, és az i. e. III–II. évezred fordulójára datálható. Az adatok szerint a Volga–Káma-vidék finnugor népessége a termelőgazdálkodásra való áttérést az Ural-hegységtől keletre levő rokon etnikai csoportok segítették elő, akik Nyugat-Szibéria déli részén a finnugorok között elsőként hagytak fel zsák-mányoló életmódjukkal, közép-ázsiai hatásra.

Vajnstejn, Sz. I.: Iszticeszkaja etnografija tuvincev. Problemü kocsevogo hozjajsztvo (A tuvaiak történeti-néprajza. A nomád gazdálkodás problémái). Moszkva, 1972. 314 oldal. — A monográfia, amelyet a szerző mint tudományok doktori disszertációt védett meg, az általános etnológia, turkológia mel-

lett az uralisztikát is érinti. A ma török nyelvű tuvaiak elődei ugyanis az urali nyelvcsalád szamojéd ágának déli csoportját alkották, s eltörökösödésük csak nem régen ment végbe. Ennek a szamojéd szubsztrátumnak a kulturális jelentősége nagy Eurázsia művelődéstörténetében. A kutató történeti-összehasonlító és tipológiai módszer segítségével kimutatta, hogy az Altáj-Szaján tajgás vidékére húzódó sztyeppe szamojéd törzsek voltak a rénszarvastartás kialakításának kezdeményezői Szibériában. Ők terjesztették el ezt a gazdálkodást északon is, amikor a nyenyecék és rokon csoportjaik ősei a tundráig hatoltak, ahol a lappoknak is átadták a domesztikációt.

V P.

Hungarian Studies Newsletter

1973-ban a fenti címmel évente háromszor megjelenő hírközlő folyóirat indult az Egyesült Államokban. A lap beszámol a magyar vonatkozással megjelent angol nyelvű könyvekről, elkészült disszertációkról, folyamatban lévő és tervezett kutatásokról, magyarországi tanulmányútra készülő amerikai kutatók terveiről és a különböző tudományos csereprogramok híreiről. Közvetlen néprajzi vonatkozást az eddig kezünkhez jutott két első szám csak annyiban tartalmaz, hogy ismerteti Sozan Mihálynak 1972-ben, a magyar néprajz történetéről készült disszertációját. Számos hír szól viszont az újkori és legújabbkori magyar történettel foglalkozó magyar kutatásokról. Egyéb hírközlő lapok közt tájékoztatás található az „Uralic News and Notes from the United States”-ről, a „Sociology and Eastern Europe”-ről, a „Newsletter of the Institute on East Central Europe”-ről, a „Kodály Musical Training Institute Newsletter”-ről, továbbá az „East Central Europe” és a „Studies in European Society” című két új folyóiratról is. Ezek a publikációs fórumok mind közölnek illetve közölni kívánnak magyar vonatkozású anyagot is.

A lapot Dr. Bela C. Maday szerkeszti. Magyar intézmények könyvtárak és szakemberek közvetlenül a szerkesztőnek írhatnak, amennyiben érdeklődnek a lap iránt, s szeretnék megkapni. Címe: 4528—49th Street, N. W. — Wasington, D. C. 20016. Előfizetési díja egy évre három dollár, azonban Magyarországra tiszteletpéldányokat is küldenek.

H. T.

Magyar származású elnök az American Anthropological Association élén

Az amerikai antropológusok társasága 1974-ben hivatalba lépő elnökévé Ernestine Friedl professzort választotta, aki jelenleg a Duke University antro-

pológiai departementjének elnöke. Friedl professzor Magyarországon született, kisgyermekként került szüleivel az Egyesült Államokba, és ma is jól beszél magyarul. A szaktudományban leginkább görögországi parasztfalvakban végzett tanulmányairól ismert, és Vasilika község monográfiájáról.

H. T.

NÉPRAJZI HÍREK

1974/1–2.

Tartalom

1–5	Társasági hírek
6–7	Évfordulók – megemlékezések
8–11	Személyi hírek
12–15	Tudományos munka
16–21	Kiadványok
22–27	Önkéntes néprajzi gyűjtőmozgalom
28–32	Külföldi hírek

NÉPRAJZI HÍREK

ETHNOGRAPHISCHE NACHRICHTEN

Informationsblatt der Ungarischen Ethnographischen Gesellschaft

Schriftleiter:

Péter Kecskés

1087 Budapest, Könyves Kálmán körút 40. Ungarn

Die Zeitschrift informiert Sie über
das Programm der Ungarischen
Ethnographischen Gesellschaft,
die ethnographischen Forschungen,
Forscher und Institutionen,
Ausgaben und Ausstellungen,
volkskundliche Dokumentationen,
angewandte Volkskunde
in Ungarn.